

Говор високог представника Педија Ешдауна: “Десет година након Дејтона: Изгледи за сарадњу и будућност БиХ”

у организацији Словеније као предсједавајућег ОЕБС-а

Основни уставни тест: Да ли ће успјети?

Даме и господо,

У овој просторији видим многа позната лица – нека од тих лица су ми постала посебно позната у протеклим седмицама како су се наши путеви укрштали у различитим градовима, у ствари на различитим континентима, током изванредне серије конференција о будућности Босне и Херцеговине.

Споменуо сам ово јер то представља више од друштвеног интересовања – јер говоримо о новим могућностима за Босну и Херцеговину, земљу која је у посљедњих неколико мјесеци направила значајну прекретницу.

Прва ствар је била постизање политичког споразума о корацима које је неопходно предузети да би се створила демократски контролисана, модерна и ефикасна полицијска служба.

То је отворило пут отпочињању преговора око Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом – званична позивница вањских министара земаља чланица Европске уније, као што вам је познато, је упућена прије само седмицу дана, а сами разговори су свечано отпочели прошлог петка овдје у Сарајеву, у присуству комесара ЕУ за проширење, Оли Рена.

И ова серија догађаја, од таквог значаја за *будућност БиХ*, се дешавала на или око десете годишњице догађаја који представља

један од најзначајнијих догађаја у њеној новијој историји – потписивање Дејтонског мировног споразума.

Конференције којима смо присуствовали нису биле организоване само у знак обиљежавања годишњице. Повод за њих је био прелазак у *сљедећу* фазу процеса развоја. Конференције су се бавиле значајнијим стратешким питањима, питањима која се морају правилно схватити ако Босна и Херцеговина жели успјешну надградњу на темеље који су, са значајним тешкоћама, постављени у току посљедних десет година.

У том смислу посебно сам задовољан да је управо ОЕБС, који је имао истакнуту и изузетно конструктивну улогу у пружању подршке кључним стубовима институционалног развитка и опоравка Босне и Херцеговине, организовао ову конференцију. ОЕБС као организација са собом доноси богатство стручности и искуства, што се увијек одражавало у личној и професионалној посвећености мојих колега Дага Дејвидсона и Боба Бикрофта.

Након отпочињања преговора око Споразума о стабилизацији и придруживању сада Босна и Херцеговина из фазе имплементације мира одлучно приступа маратонском задатку успоставе доброг начина управљања и увођења европских стандарда у свој политички и економски живот.

То је нешто што међународна заједница не може да учини умјесто Босне и Херцеговине.

Наш задатак је био да помогнемо у стварању одрживих институција и да их поставимо у кохерентан законодавни и практични оквир, али сада грађани Босне и Херцеговине треба да учине да ове институције раде те да прошире и ојачају њихов оквир.

Како будемо прелазили у нову фазу Босна и Херцеговина сама мора да преузме пуну одговорност за процес реформи.

Власти Босне и Херцеговине су те које морају донијети релевантне одлуке у вези са европским интеграцијама и то

морају да учине властитим снагама.

Међутим, желим јасно да ставим до знања да то не значи да међународна заједница или Савјет за имплементацију мира треба да почну да смањују свој ангажман у Босни и Херцеговини. БиХ још увијек треба заједничку подршку, укључујући и подршку земаља које нису чланице Европске уније, а које су јој помогле да крене путем опоравка у посљедњих 10 година. БиХ још увијек треба ЕУФОР.

Ситуација у Босни и Херцеговини је јединствена и по мом мишљењу захтијева јединствен одговор Европске уније и међународне заједнице у цјелини. Морамо да израдимо приступ који у обзир узима чињеницу да је Босна и Херцеговина данас дијелом ангажована на стабилизацији мира, а дијелом на приступању Европској унији. Зато земље које су чланице Савјета за имплементацију мира морају да остану и даље укључене, а међународне организације, посебно НАТО, УН и ОЕБС, морају да наставе да буду у потпуности активне током транзиције ове земље.

Наше активности су у протеклим годинама биле усмјерене на стварање институција које ће служити грађанима и омогућити интеграцију у евро-атлантске структуре.

Свака нова институција, сваки нови приједлог реформе треба да буде подвргнут једном веома базичном тесту у облику довољно директног питања.

Да ли ће то успјети?

Ако институција неће дјеловати, нема никакве сврхе наметнути је народу Босне и Херцеговине. Учинити тако нешто било би безобзирно или дрско или обоје.

Имајући на уму овај тест направимо преглед свега онога што је учињено у протеклим годинама.

Савјет министара Босне и Херцеговине је проширен, а позиција

предсједавајућег ојачана.

Као што вам је познато, често сам говорио о «лакој државној структури која управља високо децентрализованом државом», неком структуром која је можда успоређива са Белгијом или Швајцарском. У том смислу, проширење и јачање Савјета министара је било корисно. Не бисмо активности водили на начин на који јесмо да смо у принципу жељели да подржимо централизовану владу. Напротив, дејтонски модел осигурава значајно децентрализовани модел власти и тај модел са делегирањем овласти се чини као нешто што многи у БиХ желе, модел који им пружа оптималан баланс одговарајуће координације, усмјеравања и међународног присуства из центра са одговарајућим обимом самоуправе на периферији.

Ми смо ојачали Савјет министара са јасним циљем да појачамо ефикасност и функционалност владајућих структура. Овај процес је исто тако био у складу са захтјевима евро-атлантских интеграција.

Босни и Херцеговини, као и свакој другој земљи, *треба* министарство одбране, министарство правде и министарство безбједности.

Ова министарства раде на кључним задацима који се једино могу спровести ефикасно на државном нивоу.

Логика успоставе ових министарстава се не може игнорисати. Њихово успостављање се заснива на здравом разуму.

Исти здрав разум, рекао бих, односи се и на успоставу министарстава пољопривреде и здравља БиХ.

Дакле, водећи принцип није централизација него функционалност.

Функционалност одређује колико много и колико добро власт служи грађанима.

То би заиста требало да буде превасходни услов за сваку политичку иницијативу.

Исти тест може се примијенити на Високи судски и тужилачки савјет, који је трансформисан у потпуно домаћу институцију, и на недавно основани Суд БиХ, који се сада бави борбом против организованог криминала.

Ове институције се баве рјешавањем проблема који већина грађана БиХ стално ставља на сами врх листа приоритета, тј. борбе против криминала.

Царинске службе су уједињене, а за мање од шест седмица доћи ће до увођења ПДВ-а. Ово двоје представља практичне мјере које имају за циљ остварење конкретних користи.

Уједињење царинских служби већ је унаприједило прикупљање прихода ове године, што значи више новца за јавне услуге.

Увођење ПДВ-а је огроман задатак и он је представљао велики напор за капацитете земаља, укључујући и моју, које су имале софистицираније и боље финансиране административне структуре. Међутим, користи ПДВ-а оправдавају напоре који су потребни за његово успјешно увођење. Овај систем ће учинити систем индиректног опорезивања у БиХ праведнијим и продуктивнијим и припремиће земљу за даље кретање у кључној области европске интеграције. Органи у БиХ су одабрали *најједноставнији* систем, јединствену стопу од 17 посто, без изузетка. Неки су заступали тезу да ће ово погодити сиромашне. У ствари, то ће сигурно погодити оне који би и те како искористили празнине које би настале увођењем вишеструке стопе или увођењем система изузетака – а корупција и утаја пореза су предуго опсједале фискални систем БиХ да би им се дозволило да се увуку на мала врата.

Задње што се има рећи за ПДВ је да ће се терет порезних обавеза распоредити равномјерније и правичније, а истовремено ће повећати приходе које власти могу трошити на услуге грађанима, укључујући најугроженије категорије.

Хоће ли то функционисати? Да, хоће.

Остале економске реформе, од којих су многе биле тешке, и од којих су многе биле одлагане због политичког препирања и парламентарне парализе, већ показују да функционишу. Раст ГДП -а ове године износи 5,6 посто, што је највиши износ на Балкану. Инфлација мирује на 0,5 посто, и она је најнижа на Балкану. Страна директна улагања повећана су за 25 посто у 2004. години. Извоз је порастао за 25 посто, а индустријска производња је такође порасла за око једну четвртину.

Ово све значи виши животни стандард и више посла – што свакако није довољно висок животни стандард нити је то довољно посла – али корелација између реформе, с једне стране, и опипљиве користи, с друге, је јасна. То је корелација која се мора одржавати и јачати.

У другим подручјима помаци се огледају у успостави јединственог обавјештајног система, у постављању темеља за развој модерног, демократски контролисаног и ефикасног полицијског система, у обезбјеђивању јединствене одбрамбене структуре и у трансферу оптуженика за ратне злочине у Хаг.

Све ово, на различите начине, појачава безбједност грађана БиХ и безбједност земље као цјелине.

Ове активности пружају корист. Оне функционишу.

Мостар се може посматрати као микрокосмос овога сведржавног процеса.

Кораци који су предузети 2004. године на уједињењу градске администрације сада почињу да се исплаћују.

Ко ме?

Људима који живе у Мостару.

Критике, наравно, долазе са свих страна. Неки говоре како је процес уједињења био преспор, пребрз, прескроман, преамбициозан.

А, да ли је функционисао?

Па, погледајмо конкретне резултате који се тичу грађана.

Мостар сада има бољи систем прикупљања отпада, мању цијену администрације, бржи одзив хитних служби, а инфраструктура се систематски унапређује.

Он функционише.

Реформе које смо спровели у посљедњих неколико година су донијеле побољшања грађанима БиХ. Обим у којем су ове реформе допринијеле тим побољшањима представља кључни критеријум на основу којег се о њима треба донијети оцјена.

Реформе које тренутно спроводимо како бисмо БиХ повели даље на путу ка Европи морају се оцијенити на исти начин.

А реформе о којима се разговарало на конференцијама које су одржане у циљу обиљежавања десете годишњице потписивања Дејтонског споразума – и о којима су у великој мјери разговарали грађани БиХ међу собом, те медији – се исто тако морају подвргнути овом основном тесту.

Хоће ли те реформе функционисати?

Узмите примјер Предсједништва.

Три члана или један? Бирани од стране грађана или политичких странака или парламентарне скупштине? Бирани на период од осам мјесеци или двије године или четири године?

До сада, пажња се посвећивала рјешавању ових питања обезбјеђивањем оптималног представљања конститутивних народа БиХ.

Али претпоставимо да успоставимо Предсједништво које испуњава критеријуме представљања.

Шта ако не функционише?

Шта ако је крајње нефункционално?

Шта ако је скупо, непрактично и неефикасно?

Да ли би то било у служби интереса грађана БиХ?

Јасно да не би.

Питање промјене устава је сада потпуно у рукама политичких представника БиХ. Представници међународне заједнице и даље остају потпуно ангажовани, али у својству посматрача. Начини на које међународна заједница може олакшати овај процес, пружајући помоћ када од ње то затраже стране у БиХ ће без сумње бити питање којим ће се бавити мој наследник.

Али ако могу дати полазну мисао – засновану на три и по године искуства на функцији високог представника, те на основу тијесног и активног ангажмана у БиХ деценију прије тога, рекао бих да ће успјех или неуспјех предстојећих уставних иницијатива зависити од тога колико ће ефективно довести до побољшања на терену.

Политичари воле да са ентузијазмом говоре о стварима.

Грађани немају времена за то – а немају ни много стрпљења за исто, и ко би их и могао кривити за то.

Њима је стало до школа и болница и радних мјеста. Сасвим с правом ће с невјерицом и незадовољством гледати на сваки разговор о промјени устава који није јасно и непосредно у функцији обезбјеђивања нужно потребних побољшања животног стандарда у БиХ.

Хоће ли функционисати?

Ово мора бити основни тест кроз који морају проћи сви уставни приједлози.

Југоисточна Европа

Нагласио сам везу између реформи и побољшања.

Ове двије ствари иду заједно – или барем треба да иду заједно.

Реформе су једино корисне уколико доносе побољшања, а могуће су током дужег периода само ако имају подршку грађана која се ствара побољшањима које су те реформе донијеле.

Исто тако, реформе се могу увести и спровести лакше уколико се то ради у регионалном контексту.

Од прошле седмице, са отпочињањем преговора о стабилизацији и придруживању између БиХ и Европске уније, цијели регион, без изузетака, је на истом путу – ка пуној интеграцији у Европу.

Ово значи да БиХ може учити из искуства привреда сусједних земаља.

Ово такође значи – а и Пакт стабилности, нарочито у случајевима гдје је промовисао регионалну слободну трговину, је то показао – да постоје важне регионалне синергије које подржавају реформу.

Србија и Црна Гора и Хрватска су укључене у процес европских интеграција. Њихов успјех ће се утврдити на основу њихове добросусједске подршке БиХ, а напредак БиХ ће увелико бити потпомогнут сарадњом која се сада развија и унапређује између ње и њених најближих сусједа.

Ово носи предности за све.

Земље југоисточне Европе могу заједно остати сиромашне, или могу заједно постати богате. Њихове су судбине међусобно повезане.

Ја не знам никога ко жели да остане сиромашан.

А да би постали богати, морају спровести реформе које ће ојачати тржишну економију – реформе које ће на питање “хоће ли функционисати” одговорити са “да, хоће, да, може, да, мора”.

Хвала вам.